

Τα Παιδιά Υπό Ανάκριση στην Κύπρο

(Δρ.) Μαριλένα Κυριακίδου¹

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	2
Η Επιδημιολογία της Σεξουαλικής Κακοποίησης Ανηλίκων ‘κάποια πράγματα δεν αλλάζουν...’	2
Εξαιρετικής Σημασίας η Κατάθεση του Παιδιού	2
Δυσκολίες Ανάκλησης στα Παιδιά	3
Η Τέχνη της Ανάκρισης	3
‘Γνωστικό-Συμπεριφοριστική’ Ανάλυση Εμπλεκομένων στις Καταθέσεις Ανηλίκων	4
Επίλογος	5
Παραλειπόμενα	6
Βιβλιογραφία	6

Τα Παιδιά Υπό Ανάκριση στην Κύπρο

Η ανθρώπινη ύπαρξη πάντοτε συνοδεύεται με σταθερούς αριθμούς θυματοποίησης ανηλικών σεξουαλικής κακοποίησης. Εγκλήματα σεξουαλικής φύσεως επί το πλείστον στερούνται οποιονδήποτε άλλων αποδεικτικών στοιχείων εκτός της αυτούσιας κατάθεσης του παιδιού. Επομένως, είναι εξαιρετικής σημασίας η ποιότητα των λεγομένων του παιδιού σε αστυνομικά τμήματα και δικαστήρια. Η τέχνη της ανάκρισης ευελπιστεί να βοηθήσει τα παιδιά να ανακαλέσουν αξιόπιστες πληροφορίες πιθανών σεξουαλικών κακοποιήσεων. Οι εμπλεκόμενοι στις καταθέσεις ανηλικών (π.χ. αστυνομικοί ανακριτές, δικηγόροι) λόγω των διαφορετικών ρόλων όπου αντιπροσωπεύουν, υιοθετούν διαφορετικές απόψεις ως προς τις καταθέσεις των παιδιών (π.χ. αν ψεύδονται τα παιδιά) και διαφορετικές συμπεριφορές απέναντι τους (π.χ. υπομονετικοί, επιθετικοί). Στο υπό παρουσίαση άρθρο συζητούνται τα πιο πάνω θέματα στην Κύπρο συγκριτικά με έρευνες παγκοσμίου επιπέδου.

Η Επιδημιολογία της Σεξουαλικής Κακοποίησης Ανηλικών *‘κάποια πράγματα δεν αλλάζουν...’*

Στατιστικές αναλύσεις υποδεικνύουν ότι τα ποσοστά ανηλικών (μέχρι 17 ετών) θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης παρέμειναν σταθερά (με απειροελάχιστες αυξομειώσεις) μεταξύ των ετών 1994 και 2009 σε 21 χώρες² (Finkelhor, 1994; Pereda, 2009). Έρευνες στην Κύπρο υποδεικνύουν παρόμοια ποσοστά κακοποιημένων παιδιών (Apostolidou, 2004; Kyriakidou, 2012; Office of Economics and Statistical Research, 2004). Οι ανομοιότητες μεταξύ των αριθμών οφείλονται κυρίως στους διαφορετικούς ορισμούς και μεθόδους συλλογής δεδομένων οι ερευνητές χρησιμοποιούν (Wynkoop, 1995). Αυτές οι στατιστικές αναλύσεις μας υποβοηθούν να αντιληφθούμε ότι η σεξουαλική κακοποίηση ανηλικών δεν έχει χρονικούς περιορισμούς ή γεωγραφικά σύνορα, δεν κάνει διακρίσεις μεταξύ κοινωνικοοικονομικών επιπέδων ή θρησκευτικών υποβάθρων. Αντιθέτως, είναι ένα θέμα το οποίο αφορούσε τους προγόνους μας (Staurianos, 2008), μας περιβάλλει σήμερα και αναμένεται να μας συνοδεύει και στο μακρινό μέλλον.

Εξαιρετικής Σημασίας η Κατάθεση του Παιδιού

Συνήθως (τα πλείστα) εγκλήματα σεξουαλικής φύσεως κατά των ανηλικών δεν έχουν την πολυτέλεια των αναμφισβήτητων αποδεικτικών στοιχείων (π.χ. μαρτυρίες τρίτων, ιατρικές ενδείξεις της κακοποίησης) (Bays, 1993; Dhami, 2001; Finkel, 1994; O’Keefe, 2004). Επομένως, η μόνη πηγή απόδειξης του εγκλήματος είναι η κατάθεση του παιδιού (Spencer, 1993). Στην Κύπρο 67% των οπτικογραφημένων καταθέσεων των οποίων έλαβε η αστυνομία μεταξύ των ετών 2004 και 2009, δεν περιλάμβαναν οποιαδήποτε άλλα αποδεικτικά στοιχεία κατά του θύτη εκτός της αυτούσιας κατάθεσης του παιδιού (Kyriakidou, 2012). Καθόλου παράξενο λοιπόν το γεγονός ότι μικρά ποσοστά υποθέσεων (1 με 16%) με θύματα παιδιά προσχωρούν προς τα δικαστήρια στο εξωτερικό (Sedlack, 2006; Stroud, 2000). Παραδείγματος χάριν, στην Αγγλία και Ουαλία μόνο ένα πέμπτο (1/5) των καταθέσεων των οποίων έλαβε η αστυνομία το 1997 κατέληξαν σε αίθουσες δικαστηρίων (Gallagher, 2000). Στην Κύπρο υψηλότερα ποσοστά υποθέσεων προχώρησαν στα δικαστήρια και κατέληξαν στην καταδίκη του υπόπτου (30 με 58%)³ μεταξύ των ετών 2004 και 2009). Είναι επίσης αξιοσημείωτο στην Κύπρο ότι η κατάθεση του παιδιού έχει την δυνατότητα να καταδικάσει τον κατηγορούμενο χωρίς την ανάγκη ενισχυτικής μαρτυρίας και ασχέτως του κατά πόσο το παιδί καταθέτει στο δικαστήριο κάτω από όρκο ή όχι (νόμος 14(I)/2009).

Δυσκολίες Ανάκλησης στα Παιδιά

Η υποανάπτυκτη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών σε σεξουαλικά θέματα, η εύλωτη (και εύθραυστη) νευρολογική λειτουργία της μνήμης είναι δύο παράγοντες οι οποίοι καθιστούν δύσκολο το έργο των ανακριτών. Είναι δύσκολο για τα παιδιά (και τους ενήλικες) να ανακαλούν τραυματικά σεξουαλικά γεγονότα (Paine, 2002). Σεξουαλικά κακοποιημένα παιδιά παραχωρούν ελάχιστες πληροφορίες για την σεξουαλική κακοποίηση έστω και αν αυτή είναι αδιαμφισβήτητη δια μέσου παραδοχής του θύτη (Leander, 2008; 2010). Ένα σημαντικός λόγος για αυτές τις συμπεριφορές είναι οι περιορισμένες γλωσσικές ικανότητες των παιδιών γύρω από σεξουαλικές δραστηριότητες και τη βασική ανατομία του ανθρώπινου σώματος οι οποίες επηρεάζουν αρνητικά τις καταθέσεις τους (Paine, 2002). Ακόμη ένας παράγοντας ο οποίος δυσκολεύει το έργο των ανακριτών είναι η αναξιόπιστη νευρολογική λειτουργία της μνήμης. Αποθηκευμένες πληροφορίες στον εγκέφαλο μας δεν αντιπροσωπεύουν καθαρές αντικατοπτρίσεις της πραγματικότητας. Αγνές, ανόθευτες μνήμες δεν υπάρχουν. Οι πληροφορίες της μνήμης μας εξαρτώνται από τις προσδοκίες μας για το μέλλον, το τι πιστεύουμε αντιπροσωπεύει την αυτό-εικόνα μας και πολλαπλές άλλες μεταβλητές (Newman, 2009). Με απλά λόγια ο καθένας αντιλαμβάνεται και αποθηκεύει τον κόσμο γύρω του όπως ο ίδιος θέλει (η χαρακτηριστική έκφραση ο καθένας ότι θέλει σκέφτεται). Λανθασμένες ανακριτικές προσεγγίσεις όπως επαναλαμβανόμενες συνεντεύξεις και καθοδηγητικές ερωτήσεις πιθανών να επηρεάσουν τα λεγόμενα του παιδιού και να δημιουργήσουν (σε κάποιες περιπτώσεις) λανθάνουσες μνήμες (Ceci, 2005). **Η ποιότητα λοιπόν των πληροφοριών που ανακαλούμε από την μνήμη μας σε μία συνομιλία εξαρτάται άμεσα από τον τρόπο που μας προσεγγίζει ο ανακριτής μας⁴**. Για αποφυγή κλασικών καθημερινών συμβάντων του τύπου *‘πού σου νέφκω πού πάεις’* στις ανακριτικές συνεντεύξεις ανηλίκων έρευνες αναδεικνύουν πολλαπλές τεχνικές ανάκρισης, συμβάλλουν στην συγγραφή αστυνομικών εγχειριδίων, καθοδηγούν εκπαιδευτικά προγράμματα και ενισχύουν νομικές και εγκληματολογικές διαδικασίες. Μερικές μέθοδοι ανάκρισης είναι η γνωστική συνέντευξη (Fisher, 1992), το συμβουλευτικό μοντέλο ανάκρισης της Αγγλίας και Ουαλίας το Achieving Best Evidence (Ministry of Justice, 2011) και το P.E.A.C.E (preparation and planning, engage and explain, account, closure and evaluate) όπου χρησιμοποιείται στην Κύπρο.

Πίνακας από τον William Frederick Yeames (1835 - 1918)

Η Τέχνη της Ανάκρισης

Η διαδικασία της ανάκρισης ανηλίκων ευελπιστεί στην ανάκληση αξιόπιστων πληροφοριών για πιθανά σεξουαλικά γεγονότα. Υπάρχουν πολλαπλοί παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στην ποιότητα μίας ανάκρισης. Ένας παράγοντας είναι το τι προηγείται της κατάθεσης. Όταν ειδήμων άτομα ξεναγούν τα παιδιά στο δικαστήριο πριν την δίκη (όπως στην Γερμανία Köhnen, 2002), εξηγούν στα παιδιά λίγα πράγματα για το τι μέλλει γενέσθαι, αυτά τα παιδιά τείνουν να παραχωρούν περισσότερες πληροφορίες κατά την διάρκεια της δίκης, αντιστέκονται σε καθοδηγητικές ερωτήσεις, παραχωρούν πιο αξιόπιστες πληροφορίες, έχουν λιγότερα ποσοστά άγχους πριν την δίκη και οι πιθανότητες να τραυματιστούν από την εμπειρία μειώνονται στατιστικά σημαντικά (Westcott, 2002). Αυτά τα θετικά παρουσιάζονται γιατί όταν εξηγηθούν κάποια θέματα στα παιδιά τότε αναπτύσσονται οι γλωσσικές τους ικανότητες για το επί συζήτηση θέμα, ενδυναμώνονται οι νευρολογικές διασυνδέσεις της μνήμης και σχηματίζουν γνωστικά σχήματα του τι αναμένεται από αυτά δια εικονικής μνήμης (επίσκεψη στην αίθουσα δικαστηρίου). Όταν τα παιδιά είναι γνώστες κάποιων θεμάτων όπως αυτοκίνητα, δεινόσαυρους τείνουν να παραχωρούν πλούσιες και ορθές λεπτομέρειες σε πειράματα μνήμης σχετικά με ενήλικες στα θέματα τα οποία γνωρίζουν (Chi, 1986)⁵, ομοίως, όταν τα παιδιά αναπτύξουν κάποιες γνώσεις για το τι εστί δικαστήριο τους υποβοηθά στις καταθέσεις τους στα δικαστήρια. Στην Κύπρο δυστυχώς δεν υπάρχουν διαδικασίες οι οποίες να εξοικειώνουν τα παιδιά με τις αίθουσες δικαστηρίων ή κατάλληλες αίθουσες αναμονής ή κατάλληλα δικαστήρια για ανηλίκους (Kyriakidou, 2012).

Ακόμη ένας παράγοντας ο οποίος συμβάλλει στην ποιότητα μίας ανάκρισης είναι τα είδη ερωτήσεων όπως για παράδειγμα ανοικτού και συγκεκριμένου τύπου ερωτήσεων. Ανοικτές ερωτήσεις (π.χ. περιγράψε μου παρακαλώ τι έγινε) έχουν πρόσβαση στην ελεύθερη ανάκληση μία μορφή μνήμης η οποία θεωρείται αξιόπιστη (Lamb, 1999; Sternberg, 1996; 2001). Ανοικτού τύπου ερωτήσεων (αν χρησιμοποιηθούν σωστά π.χ. στην αρχή της ανάκρισης) τείνουν να παραχωρούν περίπου πέντε φορές περισσότερες (+5) πληροφορίες σχετικά με συγκεκριμένου τύπου ερωτήσεων (Sternberg, 2001; 1997). Αντιθέτως η χρήση συγκεκριμένων ερωτήσεων (π.χ. τι χρώμα ήταν η φανέλα σου;) έχουν πρόσβαση σε μία μορφή μνήμης η οποία θεωρείται αναγνωριστική. Ως επακόλουθο, μετά την χρήση τέτοιων ερωτήσεων συνήθως επακολουθούν λανθάνουσες απαντήσεις. Τα παιδιά τείνουν να συμφωνούν με τους ανακριτές παρά να δηλώσουν ότι δεν γνωρίζουν την απάντηση (Waterman, 2001). Η χρήση συγκεκριμένων ερωτήσεων πιθανόν να 'μολύνουν' κατά κάποιο τρόπο τις πληροφορίες τις οποίες ζητείται από τα παιδιά να ανακαλεστούν (Bruck, 2006). Αυτές οι ερωτήσεις πιθανόν να προκαλέσουν την νομιμότητα της κατάθεσης καθώς μπορούν εύκολα να χαρακτηριστούν ως καθοδηγητικές ερωτήσεις στο νομικό σύστημα (Everson, 1997; Quas, 2000). Παρόλα αυτά, η χρήση συγκεκριμένων ερωτήσεων σταθερά πάντοτε υπερβαίνει τα ποσοστά ανοικτών ερωτήσεων στα αστυνομικά τμήματα της Αγγλίας και Ουαλίας (Sterneberg et al, 2001), Ηνωμένες Πολιτείες (Warren 1996), Ισραήλ, Σουηδία (Cederborg, 2000), Νορβηγία (Thoresen, 2006), Φιλανδία (Korkman, 2006) και Κύπρο (Kyriakidou, 2012).

‘Γνωστικό-Συμπεριφοριστική’ Ανάλυση Εμπλεκόμενων στις Καταθέσεις Ανηλίκων

Εικόνα από <http://thelonggoodbye.wordpress.com/>

Η πλατφόρμα των καταθέσεων των ανηλίκων είναι σαν ένα παιχνίδι σκακιού. Ο κάθε εμπλεκόμενος (αστυνομικός ανακριτής, δικαστές, δικηγόροι, δάσκαλοι κλπ.) έχει τον δικό του ρόλο. Η νομιμότητα των λεγομένων των παιδιών είναι το πiónι της βασίλισσας και το αποτέλεσμα της δίκης ο βασιλιάς.

Οι ρόλοι όπου οι άνθρωποι υιοθετούν στο νομικό σύστημα επηρεάζει και καταλήγει να αντιπροσωπεύει τα πιστεύω και συμπεριφορές τους (Everson, 2011; Porter, 2009). Δικαστές και αστυνομικοί τείνουν να είναι πιο σκεπτικιστές ως προς τις καταθέσεις ανηλίκων

συγκριτικά με κοινωνικούς λειτουργούς (Everson, 1996; Hicks, 1998). Δικηγόροι υπεράσπισης και κατηγορούσας αρχής έχουν άκρως αντίθετες συμπεριφορές και απόψεις όσο αφορά τις προσεγγίσεις τους στις καταθέσεις των παιδιών (Hartman, 1994; και στην Κύπρο). Δικηγόροι υπεράσπισης φαίνεται να είναι λεκτικά πιο επιθετικοί απέναντι στα παιδιά⁶ (Back, 2011; και στην Κύπρο Kyriakidou, 2012). Δικηγόροι της κατηγορούσας αρχής τείνουν να πιστεύουν ότι τα παιδιά δεν είναι ικανά να ψεύδονται κάτι το οποίο συμφωνεί με έρευνες οι οποίες παραχώρησαν ενδείξεις ότι είναι ασυνήθιστο τα παιδιά να παραχωρούν ψευδείς μαρτυρίες (Bala, 2000) ή να δημιουργούν από το πουθενά δια μέσου της φαντασίας τους σκηνές σεξουαλικής κακοποίησης (Spencer, 1993). Αντιθέτως, δικηγόροι υπεράσπισης τείνουν να πιστεύουν ότι τα παιδιά είναι ικανά να ψεύδονται κάτι το οποίο συμφωνεί εν μέρη με έρευνες οι οποίες υποδεικνύουν ότι παιδιά παραχωρούν λανθασμένες πληροφορίες αν επηρεαστούν από ενήλικες (Butler, 2001; Ceci, 1993). Οι δικαστές φαίνεται να είναι πιο ευαίσθητοι, υπομονετικοί και περισσότερο σκεπτικιστές όταν αντιμετωπίζουν παιδιά στις αίθουσες δικαστηρίων (Everson, 1996; και στην Κύπρο). Ο ρόλος λοιπόν, τον οποίο αντιπροσωπεύουμε σαν άτομα θα επηρεάσει και την ποιότητα της ανάκρισης την όποια θα λάβουμε.

Τεχνικές ανάκρισης ευελπιστούν να ενθαρρύνουν τα παιδιά να περιγράψουν πιθανές σεξουαλικές κακοποιήσεις δια μέσου ενός νομικού πλαισίου με απώτερο στόχο την ευημερία του παιδιού και την ανάκληση αξιόπιστων πληροφοριών. Πρόκειται για μία επιστήμη με άμεσες πρακτικές εφαρμογές στην κοινωνία μας. Η εξωτερίκευση των ευρημάτων στο κοινό και η υλοποίηση των απαραίτητων διαδικασιών στηρίζεται άμεσα σε διάφορες μορφές βοήθειας με την πιο σημαντική τις οικονομικές επενδύσεις. Για το αληθές των λεγομένων, ένα δείγμα 11 αστυνομικών ανακριτών, 5 δικαστών και 10 δικηγόρων από την Κύπρο τείνουν (η πλειονότητα) να συμφωνούν ότι περαιτέρω σεμινάρια και εκπαίδευση ως προς καταθέσεις ανηλίκων θα ήταν βοηθητικά, χρειάζονται κατάλληλες αίθουσες αναμονής και ειδικά σχεδιασμένα δικαστήρια για ανηλίκους (Kyriakidou, 2012). Η τέχνη της ανάκρισης αποτελεί μία ουτοπία χωρίς την βοήθεια σας.

Παραλειπόμενα

1: Η Μ. Κυριακίδου εξειδικεύτηκε στις ερευνητικές μεθόδους της ψυχολογίας (MSc. Degree from Lancaster University) και στις ανακρίσεις ανηλίκων (Dr. Degree from Sheffield University). Εργάζεται ως ερευνήτρια στο τμήμα ψυχολογίας του Πανεπιστημίου του Σιέφφελντ στον τομέα των καταθέσεων ανηλίκων. Έχει αρκετές δημοσιεύσεις σε επιστημονικά (και μη) περιοδικά και διδακτική εμπειρία σε ακαδημαϊκά περιβάλλοντα και σε εκπαιδευτικά σεμινάρια της αστυνομίας. Είναι εμπλεκόμενη σε επιστημονικές έρευνες πανευρωπαϊκού επιπέδου (για εξιχνίασης σεξουαλικών κακοποιήσεων ανηλίκων), ρομποτικής, θεωρητικών μαθηματικών φόρμουλων (για τις καταθέσεις ανηλίκων), την σεξουαλική ανάπτυξη του παιδιού και διερεύνησης των απόψεων των παιδιών ως προς τις εμπειρίες τους σε αστυνομικά και νομικά περιβάλλοντα.

2: Αυτές οι χώρες είναι: Αυστραλία, Γαλλία, Ελβετία, Ελ Σαλβαδόρ, Ηνωμένες Πολιτείες, Ισπανία, Ισραήλ, Ιορδανία, Καναδάς, Κίνα, Μαλαισία, Μαρόκο, Μεγάλη Βρετανία, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Νότια Αφρική, Πορτογαλία, Σιγκαπούρη, Σουηδία, Τουρκία και Φιλανδία.

3: Με απλά λόγια αν είσατε θύμα σεξουαλικής κακοποίησης παρακαλώ μην διστάσετε να επικοινωνήσετε με το τμήμα Θεμάτων Βίας στην Οικογένεια και Κακοποίησης Ανηλίκων της αστυνομίας. Με το ίδιο σκεπτικό, ας είστε θύτης παρακαλώ προχωρήστε σε ομολογία (και εξομολόγηση για τους πιστούς).

4: Παρακαλώ διαβάστε ξανά αυτή την πρόταση καθώς είναι πολύ σημαντική.

5: Αυτή η έρευνα αποτελεί ένα μικρό μέρος ενός ευρύτερου συνόλου ερευνών. Αυτές οι έρευνες συνέβαλλαν στην υποβολή και παρουσία του νόμου Criminal Justice Act 1988 όπου βασικά αναδεικνύουν τα παιδιά εξίσου ικανούς μάρτυρες όπως οι ενήλικες. Αυτός ο νόμος επιτρέπει στην οπτικογραφημένη κατάθεση του παιδιού να παρουσιαστεί σε αίθουσες δικαστηρίων ως the evidence in chief.

6: Είναι σημαντικό ο αναγνώστης να μην εκλαμβάνει το θέμα σε προσωπικό επίπεδο (π.χ. ο δικηγόρος είχε κάτι εναντίων μου εμένα ως άτομο για αυτό μου συμπεριφέρθηκε έτσι) αλλά να κατανοήσει ότι το κάθε άτομο απαιτείται να εκτελέσει το επάγγελμα του ορθά ούτως ώστε να μπορεί να επιβιώσει δια μέσου του μισθού του (και να καλύψει και όλα τα έξοδα των παιδιών του περιλαμβανομένων σπουδών, αγορά ή κτίσιμο οικείας, επίπλωση κλπ). Στην περίπτωση των δικηγόρων υπεράσπισης στόχος είναι να αποδείξουν την κατάθεση του παιδιού ως αβάσιμη και το ίδιο το παιδί ως αναξιόπιστο μάρτυρα με διάφορες 'επιθετικές' τεχνικές ανάκρισης π.χ. εξύψωση του τόνου της φωνής προκαλεί σύγχυση και ανασφάλεια στον μάρτυρα.

Βιβλιογραφία

- Apostolidou, M. (2004). *Έκθεση αξιολόγησης της εφαρμογής των διατμηματικών διαδικασιών για το χειρισμό περιστατικών βίας στην οικογένεια (progress report for governmental units for preventing and treating domestic and sexual violence)*. Republic of Cyprus: Report for Committee of Prevention Against Domestic Violence.
- Back, C., Gustafsson, P. A., Larsson, I., & Bertero, C. (2011). Managing the legal proceedings: An interpretative phenomenological analysis of sexually abused children's experience with the legal progress. *Child Abuse and Neglect*, 35, 50-57.
- Bala, N., & Schuman, J. (2000). Allegations of sexual abuse when parents have separated. *Canadian Family Law Quarterly*, 17, 191-241.
- Bays, J., & Chadwick, D. (1993). Medical diagnosis of the sexually abused child. *Child Abuse and Neglect*, 17, 91-110.
- Bruck, M., Ceci, S.J., & Principe, G (2006). The child and the law. In K.A. Renninger and I.E Sigel (Vol. Eds.) *Child psychology in practice*, Volume 5. In W. Damon and R. Lerner (Gen. Eds.), *Handbook of child psychology*, 6th edition. New York: Wiley.
- Buttler, E. W., Fukurai, H., Dimitrius, J., & Krooth, R. (2001). *Anatomy of the McMartin Child Molestation Case*. University Press of America.
- Ceci, S. J., & Bruck, M. (1993). Suggestibility of the child witness: A historical review and synthesis. *Psychological Bulletin*, 113, 403-439.
- Ceci, S. J., & Bruck, M. (1995). *Jeopardy in the courtroom: A scientific analysis of children's testimony*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Cederborg, A., Orbach, Y., Sternberg, K. L., & Lamb, M. E. (2000). Investigative interviews of child witnesses in Sweden. *Child Abuse and Neglect*, 24, 1355-1361.
- Chi, M. T., & Ceci, S. J. (1986). Content knowledge and the reorganization of a memory. *Advances in Child Development and Behavior*, 20, 1-37.
- Dhami, M. J., & Ayton, P. (2001). Bailing and jailing the fast and frugal way. *Journal of Behavioral Decision Making*, 14, 141-168.
- Everson, M. D. (1997). Understanding bizarre, improbable, and fantastic elements in children's accounts of abuse. *Child Maltreatment*, 2, 134-149.
- Everson, M. D., Boat, B. W., Bourg, S., & Robertson, K. R. (1996). Beliefs among professionals about rates of false allegations of child sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 11 (4).
- Everson, M. D., & Sandoval, J. M. (2011). Forensic child sexual abuse evaluations assessing subjectivity and bias in professional judgments. *Child Abuse and Neglect*, 35, 287-298.
- Finkel, M. A., & DeJong, A. J. (1994). Medical findings in child sexual abuse. In R. M. Reece (Ed.), *Child abuse, medical diagnosis and management* (185-247). Malvern, PA: Lea & Febiger.
- Finkelhor, D. (1994). The international epidemiology of child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 18 (5), 409-417.
- Fisher, R. P., & Geiselman, R. E. (1992). *Memory enhancing techniques for investigative interview: The cognitive interview*. Springfield, IL: C.C. Thomas.

- Gallagher, B., and Pease, K. (2000) *Understanding the attrition of child abuse and neglect cases in the criminal justice system*. ESRC End-of-Award Report, Grant number R 000 236 891.
- Hartman, G.L., Karlson, H., & Hibbard, R.A. (1994). Attorney attitudes regarding behaviours associated with child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect, 18 (8)*, 657-662.
- Hicks, C., & Tite, R. (1998). Professionals' attitudes about victims of child sexual abuse implications for collaborative child protection teams. *Child and Family Social Work, 3*, 37-48.
- Köhnken, G. (2002). A German perspective on children's testimony. In L. H. Westcott, G. M. Davies, & R. G. Bull, *Children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practice*.
- Korkman, J., Santtila, P., & Sandnabba, N. K. (2006). Dynamics of verbal interaction between interviewer and child interviews with alleged victims of child sexual abuse. *Scandinavian Journal of Psychology, 47*, 109-119.
- Kyriakidou, M. (2012). Evaluation of Children's Testimonies in the Republic of Cyprus: Implications for Criminal and Legal Procedures. Sheffield University Thesis (in press).
- Lamb, M. E., & Fauchier, A. (1999). The effects of question type on the accuracy of children's responses in forensic interviews. *Unpublished manuscript*. Bethesda, MD: National Institute of Child Health and Human Development.
- Leander, L. (2010). Police interviews with child sexual abuse victims: Patterns of reporting avoidance and denial. *Child Abuse and Neglect, 34*, 192-205.
- Leander, L., Christianson, S. A., & Granhag, P. A. (2008). Internet-initiated sexual abuse: Adolescent victims' reports about on-and off-line sexual activities. *Applied Cognitive Psychology, 22*, 1260-1274.
- Ministry of Justice (2011). Achieving best evidence in criminal proceedings: Guidance on interviewing victims and witnesses, and guidance on using special measures.
- Newman, E.J., & Lindsay, D.S. (2009). False memories: What the hell are they for? *Cognitive Psychology, 23 (8)*, 1105-1121.
- Office of Economic and Statistical Research (COESR). (2004). *The length and types of domestic violence in Cyprus*. Republic of Cyprus: Report for Committee of Prevention Against Domestic Violence.
- O'Keefe, M. (2004). A case of suspected child sexual abuse. *Journal of Clinical Forensic Medicine, 11*, 316-320.
- Paine, M. L., & Hansen, D. (2002). Factors influencing children to self-disclose sexual abuse. *Clinical Psychology Review, 22*, 271-295.
- Pereda, N., Guileram, G., Forns, M., & Gómez-Benito, J. (2009). The international epidemiology of child sexual abuse: A continuation of Finkelhor (1994). *Child Abuse and Neglect, 33*, 331-341.
- Porter, S., & Brinke, L. (2009). Dangerous decisions: A theoretical framework for understanding how judges assess credibility in the courtroom. *Legal and Criminological Psychology, 14*, 119-134.
- Quas, J. A., Goodman, G. S., Ghetti, S., & Redlich, A. D. (2000). Questioning the child witness: What can we conclude from research thus far? *Trauma, Abuse, and Violence, 1*, 223-249.
- Sedlak, A.J., Schultz, D., Wells, S.J., Lyons, P., Doueck, J.J., & Gragg, F. (2006). Child protection and justice systems processing of serious child abuse and neglect. *Child Abuse and Neglect, 30*, 657-677.
- Spencer, J. R., & Flin, R. (1993). *The evidence of children: the law and the psychology* (2 ed.). Blackstone Press Limited.

- Stavrianos, C., Stavrianoy, I., & Kafas, P. (2008). Child abuse in Greek Mythology. *The Internet Journal of Forensic Science*, 3.
- Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Davies, G. M., & Westcott, H. L. (2001). The memorandum of good practice: Theory versus application. *Child Abuse and Neglect*, 25, 669-681.
- Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Hershkowitz, I., Esplin, P. W., Redlich, A., & Sunshine, N. (1996). The relation between investigative utterance types and the informativeness of child witnesses. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 17, 439-451.
- Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Hershkowitz, I., Yudilevitch, L., Orbach, Y., Esplin, P.W., & Hovav, M. (1997). Effects of introductory style on children's abilities to describe experiences of sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 21, 1133-1146.
- Stroud, D. D., Martens, S., & Barker, J. (2000). Criminal investigation of child sexual abuse: A comparison of cases referred to the prosecutor to those not referred. *Child Abuse and Neglect*, 24, 689-700.
- Thoresen, C., Lønnum, K., Melinder, A., Stridbeck, U., & Magnussen, S. J. (2006). Theory and practice in interviewing young children: A study of Norwegian police interviews 1985-2002. *Psychology, Crime and Law*, 12, 629-640.
- Warren, A. R., Woodall, C. E., Hunt, J. S., & Perry, N. W. (1996). "It sounds good in theory, but." Do investigative interviewers follow guidelines based on memory research? *Child Maltreatment*, 1, 231-245.
- Waterman, A., Blades, M., & Spencer, C. P. (2001). Is a jumper angrier than a tree? Children's responses to nonsense questions. *The Psychologist*, 14, 474-477.
- Westcott, H.L., Davies, G.H., & Bull, R. (2002). *Children's Testimony: A Handbook of Psychological Research and Forensic Practice*. Wiley.
- Wynkoop, T. F., Capps, S. C., & Priest, B. J. (1995). Incidence and prevalence of child sexual abuse: A critical review of data collection procedures. *Journal of Child Sexual Abuse*, 4, 49-67.